

بەریوھبردنی حوكىمانى چىيە و بۇچى گرنگىشە؟

نۇوسينى: لىانا ئىسىنستان

وەرگىرانى لە ئىنگلiziيەوە: ئىحسان نەزەت مىستەفا

حوكىمانى دەستەوازىھىكە زۆربەى خەلک كەم تا زۆر پىي ئاشنان بەلام بەباشى لە مەبەستى تى ناگەن. هەندىكىشەن وَا هەست دەكەن لە واتاكەى تى دەگەن بەلام لە كاتى بەریوھبردندا سەريان لە هەندىك ئەرك و بەرسىيارىتىيە حوكىمانى دەشىۋىت. حوكىمانىيەكى باش و بەریوھبردىيەكى باش ھاۋواتا (مرادف) نىن. كىردارى جياوازىيان ھېيە بەلام پەيوەندىيان بەيەكتەرەوە ھەيە. پراكتىزەكردى ئاسايىي پەنسىپەكانى حوكىمانىيەكى باش دەرنجامى باشى حوكىمانىيلى دەكەۋىتەوە.

بەریوھبردنى حوكىمانى چىيە؟

بەریوھبردنى حوكىمانى بۇ داڭىتنى ياساكان و بەردەۋامى چاودىرىكىردى جىيەجيڭىرىنىان بە شىۋەھەكى دروست لەلايەن حوكىمانى رىكخراوىكەوە كە ھەردەم بۆردى بەریوھبەران، دەگەرەتەوە. بەریوھبردنى حوكىمانى ئەو پرۇسە پىويستەيە كە بۇ بالانسەكىردى دەسەلاتى رىبېر و ئەركەكانىان لە زىادىرىنى سەركەوتىنىكەن و بەردەۋام مانەوە رىكخراوەكە بەكار دەھىنرىت.

بەریوھبردنى حوكىمانى هانى بەرسىيارىتىيەكان و تەواو بەكارھىناني سەرچاوهەكان دەدات بۇ ئىدارەدانى ئەو سەرچاوانە. يەكىك لە پىكھاتە گرنگەكانى بەریوھبردنى حوكىمانى برىتىيە لە ھاوسمەنگىرىنى بەرژەوەندىي تاك و رىكخراو و كۆمەلگەكان. بەریوھبردنى حوكىمانى بە دانانى ويست و ئامانج، دەورە دراوه و، ھەروەها حوكىمانى، ستانداردە رەھوشتى (ئەخلاقى) يەكانىش دىارى دەكەت و كەلتۈورى باو دەناسىيىت و پابەندبۇون دۇوپات دەكەتەوە و نەخشەي چوارچىوھى حوكىمكىن دەكىلىشىت و جىيەجيى دەكەت.

دياريکىردى ئامانج و بەرنامهكانى رىكخراوەكە

ئامانج و بەرنامهكانى رىكخراوىك پىناسەي مەبەستى رىكخراوەكە و پىناسەي چۈنۈتىي جىيەجيڭىرىنى ئەو مەبەستەيە. بۆرددەكە بەرپرسە لەوەي جەخت لەوە بکاتەوە كەوا ئامانج و بەرنامهكانى بۆرددەكە، ھاوتەرىين لەگەل پەيام و دىدگەكەي و جىيەجيىرىنىان بە پلانىيەكى ستراتىزى.

دياريکىردى ستانداردە رەھوشتىيەكانى رىكخراوەكە

رەھوشت، بەندە بەو مۇرال و بەھايانەي كە كۆمپانىياكە دەيەوى پەيرەويان بکات. ياساى رەھوشت پىناسەي رۇول و ستانداردەكان دەكەت بۇ ھەلسۇوراندىنە ھەلسۇكەوتى ئەو كەسانەي لە رىكخراوىكدا كار دەكەن. بۆرددەكە ياسا رەھوشتىيەكان، ياساى جىيەجيىرىنىان و رىكاپەرىكىردىن لەسەر بەرژەوەندىيەكان لەناو ياساكانى تردا دەنووسىتەوە، كە ئەمە دەلالەت لەو ھەلسۇكەوتانە دەكەت كە ئەوان پىيان وايە بۇ باشىي

ریکخراوه‌که پیویستن. ستاندارده رهوشته‌کان لایه‌ن سره‌کرده بالاکانه و داده‌نرین تاکوو وک نمونه‌یه ک پیشانی خلکانی تر دهدن.

یاساکانی رهوشت دیدگه‌یه کی گرنگ دروست دهکه‌ن که کومپانیاکه ئه و دیدگه‌یه به لایه‌ن کانی وک مانه وه، به‌پرسیاریتی کومه‌لایه‌تی کومپانیاکه و هانته‌ناوه‌هی خاوه‌ن پشکه‌کان بُو یارمه‌تیدانی زیادکردنی سووده‌کانیان و گه‌یشن به ئامانجه‌کان به‌کار دهه‌نیت.

دیاریکردنی که‌لتوری ریکخراوه‌که

بوردکه که‌لتوری ریکخراوه‌که‌یشی دامه‌زراندووه تاکوو ئه و که‌سانه‌ی له‌ناو ریکخراوه‌که‌دا کار دهکه‌ن تیکه‌لاؤی يه‌کتر بن. سره‌کرده‌کان بريار له‌سهر چونیتی شیوازی که‌لتوره‌که دهدهن، هروهک "یاسای رهوشته‌کان" چاوه‌ری ئه وه له سره‌کرده بالاکان دهکات که شیوازیکی دروستی ئه‌نجامدانی کردار و برياردان و هلسوكه‌وتکردن له که‌لتوری ریکخراوه‌که‌دا بچه‌سپینن. که‌لتوری ریکخراوه‌یی به زوری لایه‌ن پیام و دیدگه و به‌های ریکخراوه‌که‌وه کاری تی دهکریت.

چه‌مکی "توانای حکومه‌ت" واته ویستی ئه و خلکه‌یه که دهیانه‌وئی حکمرانی بکرین. گرنگه بُو گشت فه‌رمانبه‌ران، خوبه‌خشان و خاوه‌ن پشکه‌کان که پشتگیری سیسته‌می حکمرانی بکه‌ن، چونکه کاریگه‌ریه‌کی گه‌وره‌ی له‌سهر که‌لتوری ریکخراوه‌که هه‌یه. دهکری زور باهه‌ت بچه‌هه ژیر چه‌تری که‌لتوره‌وه له‌وانه‌یش داهیان، شه‌فافیه‌ت، پیکه‌یشتووی، پروفیشنالی، قبولکردنی ریسک و، هروهها باهه‌ت‌کانی ژینگه‌یی، کومه‌لایه‌تی، حکمرانی و چه‌ندانی تریش بچه‌هه ژیر چه‌تره‌که‌وه.

جه‌ختکردن‌وه‌ی پابه‌ندبوون و گویرایه‌لی

پیویسته هه‌موو ریکخراوه‌کان له‌و یاسا و ریکارانه بگه‌ن که ریکخراوه‌که به‌ریوه ده‌به‌ن. ریکخراوه‌کان پابه‌ندبوونیکی یاسایییان هه‌یه له‌وه‌ی کار بکه‌ن به‌وه‌ی باشترين به‌ره‌هی ریکخراوه‌که؛ ئه‌مه واته ده‌بی بوردکه جه‌خت له‌وه بکات‌وه که‌وا ریکخراوه‌که هه‌میش له هه‌موو کاتیکدا لایه‌نگیر و پابه‌ندی یاسایه. پیویسته بوردکه به پابه‌ندبوون به یاسا و به‌هایانه‌وه له چوارچیوه‌ی رهوشت و که‌لتوریان کار بکه‌ن.

سره‌په‌رشتکردنی چوارچیوه‌ی حکمرانی لایه‌ن بوردی به‌ریوه‌به‌رانه‌وه دیاری دهکریت

بوردی به‌ریوه‌به‌ران به‌پرسه له دانانی چوارچیوه‌یه که هه‌موو به‌ش و فه‌رمانبه‌ر و کاره‌کان به‌ریوه ببات. هه‌روهها به‌پرسیشن له‌وه‌ی بیینن به‌ریوه‌به‌رأیه‌تی، هه‌موو ئه‌رکاکان به شیوه‌یه که راده‌په‌رینیت که بیتته مايه‌ی مانه‌وه و سووده‌خشین و کارکردن به‌ریکی. به‌دریزایی به‌جیگه‌یاندی ئه‌رکه‌کانیاندا، دهکری بوردکان هه‌ندیک له کاره‌کان به که‌س و لیژنه و گرووپی جوداجودا بسپینن. له‌گه‌ل راسپاردنی هه‌ر به‌پرسیاریتیه‌کدا، بوردکان ده‌سه‌لات و به‌پرسیاریتی له‌سهر ئاستیکی گونجاو به به‌ریوه‌به‌ره‌کان دهدهن. به‌و پییه‌ی که به‌ریوه‌به‌ره‌کان ده‌سه‌لات و به‌پرسیاریتی جیبه‌جیکردنی پلانی ستراتیزی بوردکه‌یان له‌سهر، پیویسته چاودیری کاری به‌ریوه‌به‌ره‌کانیش بکه‌ن و وا بکه‌ن هه‌ست به به‌پرسیاریتی بکه‌ن.

بوجی به‌ریوه‌بردنی حکمرانی گرنگه؟

گرنگه بۇ بۇردىكان حوكىمەنلىكىنى بەرىيۇھ بېھن چونكە كارامەيى لە ئەنجامدانى كارەكانىيان دروست دەكات. سەرەپاي ئەوهىش پراكتىزەكردىنى حوكىمانىيەكى باش تىشكە دەخاتە سەرەپەل و كىشەكان. بە دەسىنىشانكىرىنى كىشەكان، بۇردىكان دەرفەتى وەلامدانەوهى گونجاو و خىرايان ھەيە. سەرنجىدانى حوكىمانىيەكى باش، بۇردىكە بەرپرس دەكات لە باشكەرنى كارامەيى، كە خۆى ھۆكارە بۇ كەمبۇونەوهى خەرجىيەكىان. ھەر كاتىپ بۇردىكان حوكىمانىيەكى باش پەيرەو بکەن، ئەوا گشت پرۆسەكان بەباشى بەرىيۇھ دەچن. ھەر كاتىپ بۇردىكان لە ئەنجامدانى كارى نادروستدا كاردانەوهىيان ھېبىت، ئەوا كاتى زياتريشيان لەبەردەست دەبىت بۇ ئەوهى هەست بکەن كەوا لە ئەنجامدانى ھەر كارىكدا هەست بە بەرپرسىيارىتى بکەن. ئەو رېكخراوانەي پشتگىرىي پراكتىزەكردىنى حوكىمانىيەكى باش دەكەن، ئەو جۆرە خزمەت و بەرهەمانە بە كوالىتىييانە پېشىكەش دەكەن كە جىڭەي پىدداؤىستى و داواكارىي خەلکن.

حوكىمانىيەكى باش دەبىتە مايەي دلىنابۇونەوهى خاوند پىشكەكان و وەبەرھېنەران لەمەر ئەوهى رېكخراوهەكە لە بوارى دارايىيەوە شەفافە و، ھەروەها بەرىز و كەرامەتەوە ھەلسوكەوت لەگەل گشت خەلک دەكات. باشترين پراكتىزەكردىن، لە حوكىمانىيەكى باشەوە سەرچاوه دەگرىت و چوارچىۋەكىش دروست دەكات كە ھەموو كۆمپانيا و رېكخراوهەكان خۆيان تىايىدا ھەلسەنگىنن.

حوكىمانىيەكى باش ئىيمە لە زۇر شت دلىندا دەكاتەوە، لەوانەيش كەمكىرنەوهى رېسک و پارىزگارىكىرىن لە فيل و تەلەكە و ھەلسوكەوتى نابەجى. بە شىۋەيەكى گشتى حوكىمانىيەكى باش دەبىتە ھۆى گەشەسەندن و سەركەوتىن، كە ئەمانەيش ھۆكارى سەرەكىن بۇ رېكخراويىك لە بەدەستەتىنلىك پلايى يەكەم لەرىزبەندىدا.

پۇللى تەكىنەلۈزىيا لە بەرىيۇھېرىدىنى حوكىمانىدا چىيە؟

لە دابەزاندىنى بابهەتكانى تايىبەت بە حوكىمانى، تەكىنەلۈزىيا بەكار دەھىنرېت، ھەروەك ويپسايتى "بۇرد ئىفيكەت" ئەو ويپسايتەيە كە ئەم بابهەتى لەسەر دانراوه، ھەروەها بەرناમە سۆفتۈرۈ تايىبەتى تريش بۇ ئەم مەبەستە بەكار دىت. بەشى بۇردىكان لە بەرناມەكەدا يارمەتىي بۇردىكان دەدات لە دروستكىرىنى لىيھاتووبي، بەرپرسىيارىتى و شەفافىيەت؛ ھەروەها لە كاتى بەجىڭەياندىنى ئەركەكانى بۇردىكەيشدا پابەندبۇون و گویرايدەلى دووپات دەكاتەوە. بۇرد ئىفيكەت سەكۈيەكى زۇر پارىزراوى دىجىتالى بۇ لېكجىاكىرىنى وەئىرەكەكان بە شىۋازى ئەلىكترونى بەكار دەھىنرېت. ھەروەها سەكۈيەكى زۇر كارايه لە دابىنكردىنى بۇشاپىيەكى ئۆنلەينى ئازاددا بۇ ھەماھەنگى و پەيوەندىي بۇردىكە.

بەرىيۇھېرىدىنى حوكىمانى كارى بۇردى بەرىيۇھېرەنە. بۇردىكە ياساكان دادەنېت و ئامانچ و بەرناມەكان وەك لە پلانە ستراتېزىيەكەدا ھاتۇوه جىبەجى دەكات. تىمى بەرىيۇھېرىدىن ئەو تىمە يارمەتىدەرەيە كە ھەر لە سەرەتاوه تا كۆتايى، چاودىرىي ئۆپەراسىيۇنەكان دەكات. پېلويسەتە بۇرد و بەرىيۇھېرەكان لە چوارچىۋەسىنورە ئەخلاقى و كەلتۈورييەكانى رېكخراوهەكەدا بەرپرسىيارىتىيەكانى بەجى بىگەنەن. ھەروەها حوكىمانى رېكەيەكى راست و نەگۇر بۇ ئەوان فەراھەم دەكات تاكۇو پېكەوە بۇ باشىي رېكخراوهەكە كار بکەن.

سەرچاوه: